

Rajec: obyvateľstvo a jeho religiózna orientácia

V prvej písomnej zmienke sa spomína mesto Rajec už v 12. storočí (r.1193) – [5]. Rajec bol prvou z významnejších osád, neskôr miest, na území severného Slovenska. V rovnakom prameni sa uvádza ešte obec Predmier a o 80 rokov staršiu prvú písomnú zmienku má obec Slovenské Pravno (r.1113). Prvá zmienka o Žiline sa zachovala z r. 1208. O niekdajších častiach Rajca – Ďurčine a Šuji – pochádzajú prvé písomné zmienky až z r. 1393, t.j. o 200 rokov neskôr. Tieto obce tvorili najtesnejšie zázemie Rajca a boli k nemu aj administratívne pričlenené. Mesto Rajec sa vyformovalo s katastrom veľkým 31,46 km². Ďurčiná má plochu katastrálneho územia 12,5 km² a Šuja 2,42 km².

Obyvateľstvo bolo tradične orientované na remeslá a spracovanie koží. V 20. storočí našli obyvatelia zamestnanie v najväčšom a najvýznamnejšom textilnom závode na výrobu kobercov – v Slovene. Komplexnejšie série údajov o obyvateľstve – formou sčítania obyvateľstva – sa začali realizovať až v r. 1869 – [5], [4]. Vtedy mal Rajec 2666 obyvateľov. Podľa posledného sčítania ľudu v r. 2001 mal 6074 obyvateľov [7]. Počet mužov bol 2989 (49,2%) a žien 3085 (50,8%). Detí a žiakov ZŠ bolo spolu 1542, z toho 752 chlapcov a 790 dievčat. Čo sa týka stupňa vzdelania je v Rajci najpočetnejšia skupina obyvateľov s učňovským vzdelaním bez maturity (1640 obyvateľov). V poradí druhú najpočetnejšiu skupinu s úplným stredným odborným vzdelaním (s maturitou) tvorí 1038 obyvateľov.

Z bývajúceho obyvateľstva je spolu ekonomicky aktívnych 3115 ľudí – 1634 mužov a 1481 žien. Z toho sa na prácu v priemysle orientuje 433 mužov t.j. 26,5% ekonomicky aktívnych a 426 žien t.j. 28,8% ekonomicky aktívnych. Obyvateľstvo je slovenské podľa národnosti i materinského jazyka

Od r.1869 do r. 1950 počet obyvateľov v meste Rajec stagnoval v rozmedzí od 2610 do 2865 ľudí. Po tomto období nastal dynamický rast populácie až do r. 2001 (viď graf: Počet obyvateľov v Rajci (v r. 1869 – 2004)). Od roku 1952 sa zrýchlil rast mesta, kedy počet obyvateľov stúpol na 3000. Mesto dosiahlo počet 4000 obyvateľov v r. 1974, 5000 v r. 1986 a 6000 v r. 2000. Na základe posledných údajov počet obyvateľov začína znovu stagnovat'. K najvyšším prírastkom obyvateľstva v Rajci prichádzalo medzi sčítaniami ľudu, od r. 1980 až do r. 1991, kedy bol priemerný ročný prírastok 90,6 obyvateľov. V tom období však zároveň prichádza k zníženiu počtu obyvateľov v Ďurčinej – zaznamenané bolo priemerné ročné zníženie o 6,2 obyvateľov a v Šuji o 4,2.

Z najaktuálnejších údajov Štatistického úradu SR vyplýva, že Rajec mal k 31.12.2004 presne 6074 obyvateľov (2992 mužov, 3082 žien). Ďurčiná mala k tomu istému termínu 1072 (535 mužov, 537 žien) a Šuja 318 obyvateľov (163 mužov, 155 žien).

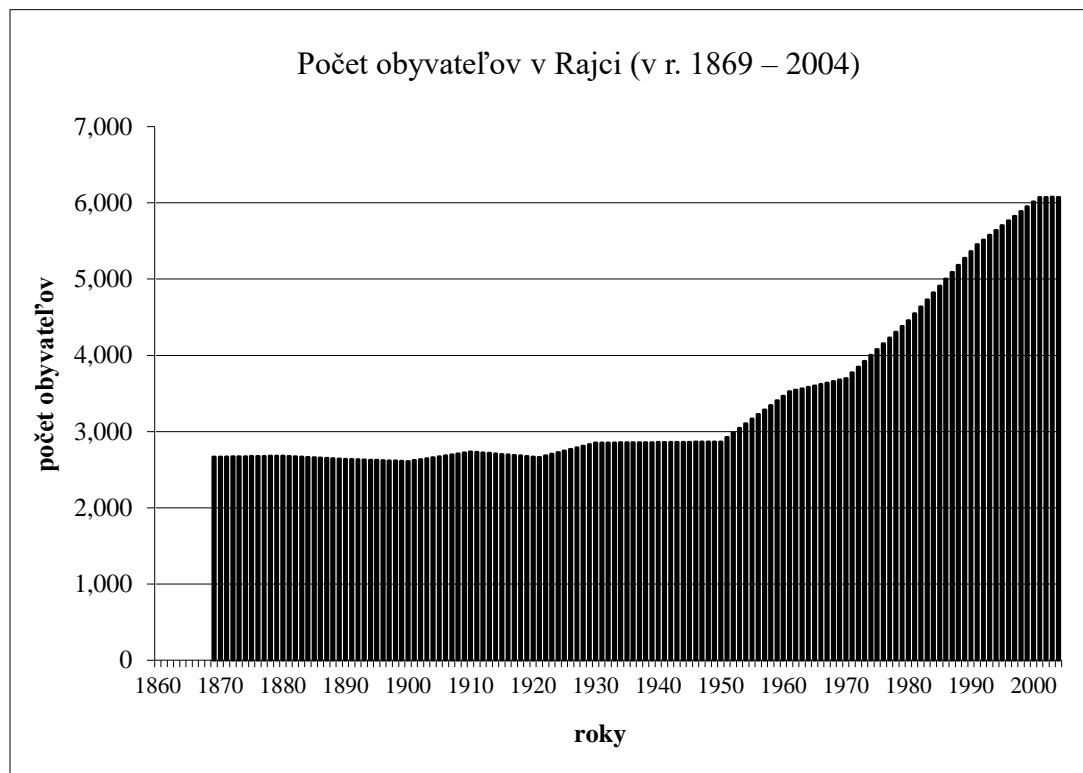
Rajec je z hľadiska veku obyvateľstva mladé mesto. Potvrdzujú to vekové ukazovatele z r. 2003. Indexom starnutia $65,31 (= 100 \cdot \frac{p \text{ o } post \text{ v}}{p \text{ o } pred \text{ v}})$; *p o post v* – počet obyvateľov v postproduktívnom

veku, p o pred v – počet obyvateľov predproduktívnom veku) ho môžeme zaradiť medzi najmladšie obce (i mestá) na Slovensku. Z 2928 obcí Slovenska je z tohto hľadiska na 292 mieste. Podobnú hodnotu ukazovateľa majú napríklad mestá Vranov nad Topľou (64,77) a Spišská Belá (65,61). Podiel obyvateľstva predproduktívneho (obyv. od 0-14 rokov) veku je 20,69%. S celoslovenského hľadiska je v tomto ukazovateli opäť relatívne blízke mestu Vranov nad Topľou (20,71%). Z tohto hľadiska je zaujímavé, že identický podiel predproduktívneho veku ako Rajec má i Rajecká Lesná (20,66%).

Z hľadiska prirodzeného pohybu obyvateľstva (narodenie, úmrtie, sťahovanie) v rámci miest Slovenska sú tiež zaujímavé ukazovatele. Zo 138 miest Slovenska bol Rajec v počte živonarodených (9,88‰) na 49 mieste. Pre porovnanie uvádzame: Medzev (16,6‰) a Dobšiná (16,48‰) boli s najvyšším počtom živonarodených a Vysoké Tatry (4,69‰) a Dudince (3,96‰) s najnižším počtom živonarodených. V počte zomretých je opäť podobnosť

s Vranovom nad Topľou. V Rajci bol počet zomretých 6,26‰ a vo Vranove nad Topľou 6,17‰. Rajec bol v r. 2003 na 10 mieste v tomto ukazovateli. Najnižšiu úmrtnosť malo mesto Spišská Stará Ves (4,74‰) a Námestovo (4,55‰). Najvyššiu úmrtnosťou mali mestá Turčianske Teplice (17,00‰) a Stupava (17,18‰). Celkový prírastok (resp. úbytok) obyvateľstva v Rajci je generovaný hlavne počtom živonarodených. Z tohto hľadiska bol v roku 2003 medzi mestami na 26 mieste s 3,95‰. Najvyšší relatívny celkový prírastok bol v mestách Sliač (21,25‰) a Veľký Šariš (37,30‰). Najvyšší úbytok bol v Čiernej nad Tisou (-16,97‰) a v meste Vysoké Tatry (-23,82‰).

Graf: Počet obyvateľov v Rajci (v r. 1869 – 2004)



Religiózna štruktúra sa vyznačuje dominanciou rímskokatolíckeho vierovyznania. Jednoznačne to potvrdzujú výsledky sčítania ľudu z r. 1991 aj 2001, ktoré realizoval Štatistický úrad SR (viď tabuľku).

V Rajci sa nachádza kostol sv. Ladislava, kráľa, ktorý sa stal znakom cirkevného a symbolom kultúrno-spoločenského života. V archívoch sa spomína až v roku 1368, hoci niektoré písomné pramene ho zaznamenávali už v roku 1120 [6].

Mesto už dosiahlo počet obyvateľov 6000. V období rokov 1991 – 2001 vzrástol počet o 4,85%, kedy index rastu ($= 100 \cdot \frac{p_{o v r 2001}}{p_{o v r 1991}}$; $p_{o v r 2001}$ – počet obyvateľov v r. 2001, $p_{o v r 1991}$ – počet

obyvateľov v r. 1991) bol 104,85. Počet rímskokatolíkov však rástol intenzívnešie. Ich počet sa zvýšil o 565, čo je nárast o 11,36% (index 111,36). Mesto malo v r. 1991 až 87,36% rímskokatolíkov. V r. 2001 už dosiahlo rímskokatolícke vierovyznanie podiel 92,79%, čo je v mestskom prostredí pozoruhodné.

Ku gréckokatolíckemu vierovyznaniu sa v Rajci prihlásilo 8 obyvateľov, ktorí podľa cirkevno-administratívnej organizácie patria do Žilinského protopresbyterátu a Prešovskej eparchie.

Tabuľka: Religiózna štruktúra Rajca, jeho zázemia (mesta, rímskokatolíckej (RK) farnosti, RK dekanátu) a Nitrianskej diecézy [2]

Ukazovateľ		Mesto Rajec	RK farnosť Rajec	RK dekanát Rajec	Nitrianska diecéza
Plocha km ²		31,46	70,85	340,31	5 468,06
Obyvateľstvo	Počet v r. 1991	5 793	9 263	30 578	796 864
	Počet v r. 2001	6 074	10 015	32 221	813 064
	rok 2001/1991 v %	104,85	108,12	105,37	102,03
Rímskokatolíci	Počet v r. 1991	5 061	8 411	26 992	590 019
	Počet v r. 2001	5 636	9 504	30 346	674 450
	rok 2001/1991 v %	111,36	112,99	112,43	114,31
% podiel rímskokatolíkov	v r. 1991	87,36	90,80	88,27	74,04
	v r. 2001	92,79	94,90	94,18	82,95
Ateisti	abs. počet	208	257	927	75 190
	% počet	3,42	2,57	2,88	9,25
Vierovyznanie nepriznali	abs. počet	89	98	558	21 477
	% počet	1,47	0,98	1,73	2,64
Gréckokatolícka cirkev v SR		8	11	35	1 398

Druhá najpočetnejšia cirkev na Slovensku – Evanjelická cirkev a. v., bola v meste zastúpená 115 obyvateľmi. Rajec patrí do Turčianskeho seniorátu a Východného dištriktu Evanjelickej cirkvi a. v.

Z ďalších cirkví a náboženských spoločností sú zastúpení: Kresťanské zbory (4), Svedkovia Jehovovi (2), Bratská jednota baptistov (1), Pravoslávna cirkev (1), a Starokatolícka cirkev (1).

Ateistické obyvateľstvo mesta malo v r. 2001 podiel 3,42% z celkového počtu obyvateľov. Na porovnanie v celoslovenskom meradle je tento podiel 12,96%.

Z hľadiska najvýznamnejšej – Rímskokatolíckej cirkvi – sa po stáročia formovala i na severnom Slovensku sieť centrálnych miest: sídel farností a dekanátov. Rajec má i z hľadiska územnej organizácie tejto cirkvi významné postavenie. Je tiež sídlom farnosti aj dekanátu.

Farnosť Rajec: Do farnosti okrem Rajca patria filiálky: Ďurčiná, Jasenové, Kľače, Malá Čierna, Šuja, Veľká Čierna a Zbyňov.

Rast obyvateľstva v obciach priestorovo blízkyh Rajcu (jeho komplement) bol dynamickejší ako v meste, keď index rastu týchto obcí bol 113,57.

Keď analyzujeme religióznu štruktúru v týchto obciach, žilo v nich až 98,15% rímskokatolíkov. Z celkového počtu 3941 obyvateľov bolo 3868 rímskokatolíkov. Index rastu tejto kategórie obyvateľstva bol 115,46.

Dekanát Rajec: V súčasnosti je Rajec sídlom dekanátu Nitrianskej diecézy. Je to výsledok tradičnej duchovnej orientácie obyvateľstva Rajeckej doliny. Do dekanátu patrí popri farnosti Rajec aj ďalších 8 farností: Čičmany, Fačkov, Kónská, Lietava, Rajecká Lesná, Rajecké Teplice, Rosina a Višňové [6]. Z nich má nadregionálny význam farnosť vo Višňovom (kostol

sv. Mikuláša, biskupa z r. 1783) a najmä farnosť Rajecká Lesná, kde Kostol Narodenia Panny Márie z r. 1866 bol 7. 9. 2002 vyhlásený za Baziliku Minor.

Pozoruhodný bol podiel rímskokatolíckych veriacich z celkového počtu obyvateľstva dekanátu – 94,18%. Tento podiel bol vyšší zo všetkých dekanátov (na Slovensku je ich celkovo 94) len v štyroch. Dva z nich patria do Nitrianskej diecézy, ktorá má 15 dekanátov: Čadca (94,62%) a Varín (96,77%). Ďalšie dva dekanáty patria Spišskej diecéze, ktorá má 13 dekanátov: Oravský – Trstenský (95,07%) a Oravský – Námestovský, ktorý má súčasne najvyšší podiel rímskokatolíkov na Slovensku – až 97,64%.

*

V poslednej období sme na Slovensku svedkami starnutia a v mnohých regiónoch i masívneho znižovania počtu obyvateľov. Postupne sa začína tento trend prejavovať aj v Rajci a jeho zázemí. Zmena týchto tendencií bude závisieť od toho ako budú štátne, samosprávne a podnikateľské subjekty vytvárať optimálne podmienky pre plnohodnotný život obyvateľov tohto krásneho regiónu Slovenska.

Literatúra:

- [1]. *Atlas cirkví, náboženských spoločností a religiozity Slovenska*, (ed. Poláčik, Š.), Chronos, Bratislava, 2000, 150 s, ISBN 80-967860-8-3.
- [2]. *Atlas Katolíckej cirkvi na Slovensku*, (ed. Poláčik, Š. & Judák, V.), Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK v Bratislave, Lúč Bratislava, 2005, 270 s. ISBN 80-88696-39-9.
- [3]. *Demografické údaje za obce, za r. 2004*, Štatistický úrad SR
- [4]. *Historický lexikón obcí Slovenskej republiky 1970 – 2001*, ŠÚ SR Bratislava, 508 s.
- [5]. *Retrospektívny lexikón obcí ČSSR 1850 – 1970, I – II diel*, FSÚ na základe výsledkov sčítania ľudu z rokov 1850 – 1970, Praha, 1978, 1184 s.
- [6]. *Schematizmus Nitrianskej diecézy*, Lúč Bratislava pre BÚ Nitra. 2003, 208 s.
- [7]. *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001*, Štatistický úrad SR, Bratislava, 2002.
- [8]. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2004*, Štatistický úrad SR, VEDA, Bratislava, 2005, 734 s, ISBN 80-224-0827-1.
- [9]. *Štatistický lexikón obcí Slovenskej republiky 1992*, Štatistický úrad SR, ŠEVT, Bratislava, 1994, ISBN 80-88707-01-3.
- [10]. *Štatistický lexikón obcí Slovenskej republiky 2002*, Štatistický úrad SR, Bratislava, 2003, ISBN 80-8046-228-3.

Doc. RNDr. Štefan Poláčik, PhD.